کورتەیەک دەربارەی تراجیدیا… نوسینی: ئاراس سەعید

وشەی "تراجیدیا- trageady" وشەیەکی لاتینییە، سەرچاوەی ئەم وشەیە دەگەڕێتەوە بۆ زمانی لاتینیی کلاسیک. لە ڕووی زمانەوانییەوە لە دوو بڕگە پێکهاتووە، ئەوانیش: "tragos – بزن" و "oide – سروود"، هەردوو بڕگەکە پێکەوە بە واتای "سروودی بزن" دێت.
لە یۆنانی دێریندا، "سروودی بزن" بەو مەراسیمە ئاینییە گوتراوە، کە یۆنانییەکان سروتە ئایینییەکانیان خوێندووەتەوە و بزنیان بە خوداوەندەکانیان کردووە بە قوربانیی، یان بەو بۆنە ئاینیانە دەگوترێت کە گۆرانییان تێدا گوتووە و ڕوخساریان بە پێستی بزن داپۆشیوە[1].
"ئیلیز" لە کتێبی (ئەسڵی تراجیدیای یۆنانیی و شێوەی یەکەمی تراجیدیا)دا، ئەوەی ڕەتکردووەتەوە، کە تراجیدیا بە واتای "سروودی بزن" بێت، بەڵکو (تراجیدیا نازناوی ئەو کەسانە بووە کە لە تراجیدیادا پێشبڕکیانکردووە و خەڵاتی براوەی کێبڕکێکە بزنێک بووە [2]).
دەکرێت بەم جۆرە پێناسەی چەمکی تراجیدیا بکەین: (بەو مەڕاسیمە ئاینییانە دەگوترێت کە مرۆڤ قوربانیی پێشکەشی خوداوەندەکان کردووە).
تراجیدیا دیاردەیەکی یۆنانیی پەتییە و چەکەرەکردنی تراجیدیا لە دەرەوەی کولتووری یۆنانییدا، هەتا ڕادەیەک ئەستەمە.
یۆنانییەکان ئەفرێنەری تراجیدیا بوون، ئەفسانەکانی یۆنان لە چوارچێوەی تراجیدیا دەخولێنەوە وەکو: شەڕی خوداکان و ئەهریمەنەکان، ئەفسانەی باوککوژیی، ململانێی لەگەڵ ئازار مەینەتیی و ململانێ لەگەڵ چارەنووس.
لە زمانی عەرەبییدا بەرانبەر وشەی تراجیدیا کەڵک لە وشەگەلێکی وەکو (فاجعة، مأساة، حزن) وەرگیراوە. لە زمانی کوردییشدا کەڵک لە وشەگەلی وەکو: (ڕوداوی دڵتەزین، کارەسات، مەرگەسات، غەم و ناسۆر) وەرگیراوە.
"ئەرستۆ" لە کتێبی "هونەری شیعر"دا بەم شێوەیە باسی تراجیدیا دەکات: (تراجیدیا بە تەنها لاساییکردنەوەی کردنەوەیەکی تەواو نییە، بەڵکو ترس و بەزەییش دەوروژێنێت. ئەم کارتێکرنەیش ئەو کاتە سەرهەڵدەدات، کە ڕوداوەکان بەبێ ئەوەی چاوەڕوانبکرێن، ڕوبدەن و بەدوای یەکدا بێن[3]).

واتا: تراژیدیا بریتییە لە نمایشکردنی زنجیرە ڕووداوێکی چاوەڕواننەکراو، کاریگەریی لەسەر دەروونی بینەر بەجێدەهێڵێت، وەکو: مەرگێکی چاوەڕواننەکراو، ئازار، نەگەیشت بە ئامانجێک و… هتد.
“شۆپنهاوەر” بەم جۆرە پێناسەی تراجیدیای یۆنانیی دەکات:(بریتییە لە ڕەهەندی سامناک و ترسێنەری ژیان. لەم ڕووەوە ئازار و مەینەتیی ئادەمیزاد، بالادەستیی ڕێککەوت و هەڵەکان، بەقوربانییکردنی “حەق” لە بەرپێی “هێز”دا، بالادەستیی ئەهریمەن بەسەر هێزە دادخوازەکان و بە گشتیی زاڵبوونی ئەو لایەنانەی “بوون” وا ڕاستەوخۆ لەگەڵ خواست و ئیرادەی ئێمەدا دژ و پێچەوانەدەنەوە، هەموویان بەسەریەکەوە ڕەهەندە بنەڕەتییەکانی تراجیدیا پێکدەهێنن[4]).
تراجیدیا هەمیشە چارەنووس لە خۆشبەختییەوە بەرەو ئازار و مەینەتیی دەبات، حەق لە بەرپێی هێزی ناهەقدا، شکستدەهێنێت و زۆربەی تراجیدییەکان بە مەرگی کارەکتەر کۆتاییدێت. بۆ نموونە: چارەنووس ئۆدیب لە لوتکەی خۆشگوزەرانیی و دەسەڵاتدا بەرەو ئازاری ویژدان و لەدەستدانی چاوەکانی و خۆکوشتنی دایکی دەبات.
تراجدیا کۆمەڵێ ڕووداوێکی ترسێنەر و سامناکە، لەبارەی ئازار و مەینەتییەکانی مرۆڤەکانەوە، کە لایەنە نەگەتیڤەکانی ژیان بەسەریدا زاڵە.
“واڵتەر کاوفمان” بەم جۆرە پێناسەی تراجدیا دەکات: (بریتییە لە زنجیرە ڕووداوێکی پڕ لە ناسۆر و مەینەت ڕووبەڕووی خوداوەندەکان و کەسانی پاڵەوان دەبێتەوە[5]).
واتا: کارەکتەرە تراجیدییەکان کەسانی ئاسایی نیین، بەڵکو توناکانیان لە توانای مرۆڤی ئاسایی بەدەرە. ئەوانەی کارەکتەری ڕووداوە تراجدییەکانن، یان خوداکانن، یان پاڵەوانەکان مەرج نییە، بە تەنها پاڵەوانی تراجیدیا تاکەکەسێک بن، زۆر جار پاڵەوانەکان کۆمەڵێ کەسێک، یان مەملەکەتێکن.

---

1. ویکیبیدیا، الموسوعة الحره، المأساه
2. حسەن لەتیف: ڕوانینێک لە تراجدیدیا، چاپخانەی ڕۆژهەڵات چاپی یەکەم، 2018.
3. ئەرستۆ: هونەری شیعر (پۆیەتیکا) ، و. محەمەد کەمال، دەزگای چاپو پەخشی سەردەم ، چاپی یەکەم، سلێمانی 2010.
4. Schopenhauer, The World as Will and Representation. New York: Dover Press. 1966..
5. والتر کاوفمان، ترجمه؛ کامل یوسف، التراجیدیا والفلسفة،

المؤسسة العربية للدراسات و النشر، سنة ١٩٩٣.ص٥٨

ئەنفالی بارزانییەکان… موحەممەد گەڵاڵەیی*

بارزانییەکانیش کوردن و برای ئێمەن و ئێمەیش برای ئەوانین، بە بەندە بەشێک لە خوێندکارەکانم دانیشتوی ناوچەی بارزانن و یان خەڵکی ئەو ناوچەیەن کەسی بەڕێز و بەتوانان، هاوپۆلەکانم لە قۆناغی سەرەتایی، ناوەندی، ئامادەیی و زانکۆدا بەشێکیان بارزانی بون تا ئێستایش هەندێک لەو هاوپۆلانە بەردەوام لە پەیوەندیداین چ وەک هاوڕێی جاران و مامۆستایەتیی لە زانکۆ، هەندێک لە هاوپیشەکانم لە قۆناغی مامۆستایەتیی ئامادەیی و ئێستای زانکۆدا بارزانین، دراوسێ و دۆستی بارزانیمان هەبوە و هەیە کەسی بەوەفا و قەدرگرانن، نایشارمەوە خۆشی و ناخۆشیشان پێکەوە هەبوە.

لە سەرەتای هەڵایسانی شۆڕشی ئەیلولدا و بەتایبەتی لە ساڵی ١٩٦٣ بارزانییەکان هاتنە ناوچەی باڵەکایەتیی و گەڵاڵە، لە ئەنفالی بارزانییەکاندا لە ئۆردوگای دیانا لە ١٩٨٣ مام حاجی شەفیعی ماوانە سێ بارزانی هێنابونە ماڵی باوکم (حاجی ئەحمەد ئاغای گەڵاڵەیی) لە کۆمەڵگای گەڵاڵە و چەند ڕۆژێک مابونەوە و دواتر مامی کەچکردوومان هەزار ڕەحمەتی لێبێ (مام مارف) چەند قاتە جلوبەرگی خۆی پێدابون و گەیاندبونییە دەستی هێزی پێشمەرگەی کوردستان، وەک دەگێڕنەوە کارەساتێکی گەورە بوە، چونکە خەڵکی کۆمەڵگاکانی گەڵاڵە و دیانا کە لە خەڵکی گەڵاڵە، دەڵێی ڕوستە وبارزانییەکان و موهاجیرەکان و برادەستییەکان پێکهاتبو، مەزەندەی ئەوەیان کردبو کە دوای بارزانییەکان، نۆبەتی ئەوانیش دێت، بۆیە ئەوەی لە توانایان دابوە لە رزگارکردنی بارزانییەکان(بەتایبەتی پیاوەکانیان)لەدەستی گاردی کۆماری کردوویانە، دواتریش وەک کەسوکاری خۆیان مامەڵەیان لەگەڵ کەسوکاری ئەنفالکراوان کردوە، خەڵکی باڵەکایەتیی بەگشتی لە ئۆردوگاکانی دیانا، حەریر، قوشتەپە و سەبیران هاوسۆز و هاوکاری کەسوکاری ئەنفالکراوان بونە.

هەقە لێرەیش، دوو هەڵوەستی جوامێرانەی جەنابی مام جەلال تاڵەبانی و کاک نەوشیروان موستەفا ئەمین، بیری خەڵکی کوردستان و برا

بارزانییەکان بخەینەوە کە لەو کارەساتەدا چ هەڵوێستێکی نیشتمانیان هەبوە:

یەکەم: مام جەلال لە کتێبی دیداری تەمەن؛ باسی یارمەتیدانی خەزانەکانی کەسوکاری ئەنفالکراوانی بارزانی ئەکات لەڕووی ماڵییەوە لە دوای ساڵی ١٩٨٣ و دوای وەرگرتنی ڕەزامەندی سەرکردایەتیی بەرەی ی.ن.ک. هەروەها لە وتاری سوورداش و گفتوگۆکانی ی.ن.ک لەگەڵ حکومەتی بەعس دا جەنابی مام جەلال لە پێش هەزاران کەس داوای ئازادی و چارەنووسی بێسەروشوێنکراوانی بارزانی کرد، لەوکاتیشدا هیچ ڕێککەوتنێک لە نێوان حزبەکانی کوردستان دا نەبو و کە ی.ن.ک چوبوە گفتوگۆ لەگەڵ حکومەتی عێراق لە ژێر فشارێکی گەورەی هێزە دژبەرەکانی ناوخۆی کوردستان دابو.
دووەم: کاک مەسعود عەبدولخالق ئەگێڕێتەوە، کە دوای گەیشتنی زانیاری بە کاک نەوشەروان موستەفا ئەمین کە سکرتێری کۆمەڵەی ڕەنجدەرانیش بوە لە ناو بەرەی ی.ن.ک دا کە سەرۆک جاشێک لە ئۆردوگای قوشتەپە ئەیەوێت زوڵم لە کەسوکاری ئەنفالکراوانی بارزانییەکان بکات، ڕاستەوخۆ فەرمان دەرئەکات بە ناردنی مەفرەزەیەک بۆ دەشتی هەولێر بۆ سەرکردایەتیی شەهید شەوکەتی حاجی موشیر ومەسعود عەبدولخالق، بۆ تەمبێکردنی ئەو سەرۆک جاشە و چاودێریکردنی ڕەوشی ئۆردوگای قوشتەپە و کەسوکاری ئەنفالکراوان.
بەیە ڕووم لەخەڵکی کوردستان، دۆستان، خزمان و هاوڕێیانە، کە پەیوەندی نێوان لایەنە سیاسییەکان هەر چۆنێک بێت، دواجار ئەوان لەسەر یەک مێزی گفتوگۆ و بەرژەوەندییەکان کۆکەکە لە نێوان خۆیان بەش ئەکەن و پێک دێن جا بۆ ڕێگەی شەڕ یان ئاشتی بێت، بەڵام ئەوەی گرنگە خەڵکی کورد، برایەتیی و هاونەتەوەیی و هاوسۆزییان لەکاتی لەقەومان و کارەساتە نیشتمانییەکان و بۆنە و یادە تراژیدیەکانی وەک ئەنفال و کیمیاباران بپارێزن.
لەلای بەندە؛ ئەنفالی فەیلییەکان، بارزانییەکان، گەرمیانییەکان، بادینان، کیمیاباران، ڕاگواستن و سووتماککردنی خاکی کوردستان، تاوانی تەعریب و کاولکردنی کوردستان، لە سێدارە دراوەکان و زیندانیانی سیاسی و پێشمەرگە دێرینەکان و شەهیدەکان و کەمئەندامانی سەنگەر، ئەمانە هەمویان ئیعتبارێکی مێژوویی و نیشتمانی مەزنیان لەلای من هەیە، لەسەرووی هەمو ئیعتبارێکی سیاسی و شەخصی دان.
خوای گەورە ڕەحمی هەمو ئەنفالکراوانی کوردستان لە بەهەشتی پڕ نووری خۆیدا جێگەداریان بکات، سەبووری و دڵنەوایی کەسوکارەکانیان بکات.
*مامۆستا لەبەشی مێژووی فاکەڵتیی ئاداب لە زانکۆی سۆران.

فەقێ کە نەبوو بە مەلا، لە حوجرەدا دەمێنێتەوە!.. وەڵامێک بە ئیرەجی فەرزاد... کامل احمد

“شەهید سامان ئەم کاتەت باش، بەڕاستی دوای تیرئەندازییەکەی ئیرەجی فەرزاد، تۆمان لە دەستچوو، بەداخەوە. ئەرێ بە ڕاست هەواڵی ئەو دونیا چییە؟ بەهەشت، دۆزەخ، حورییەکان و ....؟ ئەڵێم لە بیری نەکەیت کە بە و برادەرە بڵێیت جیهانی نا مادی هیچی ڕاست نییە و خۆی هەڵنەخەڵەتێنێت و دوای شتی میتافیزیکی و سەروو سروشتی نەکەوێت. نا هەر ئەوەندەو بەس. کاتێکی خۆش”.

بەڕاستی من لە دەستپێکی ئەم وەڵامە کورتەمدا دەمەوێت بە ئیرەجی فەرزاد بڵێم هەتا دەکرێت و دواکەوتوویی هەبێت، دواکەوتووە. لە سەروو واقیع و کۆمەڵگەوەیە و پای لە کەشکەلانی فەلەک دەخوولێتەوە. من وەڵامی ڕق و کینە و فەرهەنگە دواکەوتوو و ناسیۆنالیستانەکەی ئەو نادەمەوە. ناسیۆنالیزمێک کە خۆی بە ژێردەستە دەبینێت و خەو بە سەربەخۆیی یەوە دەبینێت، بێ ئاگا لەوەی مێژوو سەربەخۆیی لەگەڵ خۆی بردووە.

ئیرەجی فەرزاد لە وەڵامەکەیدا دەیەوێت شتێکی پایەیی بە ئێمە بڵێت ئەویش ئەوەیە کە فیکر و پراتیکی مەنسور حیکمەت دوو شتی جیاوزن. پێمان دەڵیت “بە نظر من...... برای “اعلام برائت” از مبانی کمونیسم کارگری “آویزان” نشود” بۆچی؟! . مەسەلەکەی ئەوەیە کە خوداو پەیامبەرەکان دەبێت لە زمینەی مادی و سروشتی دووربخرێنەوە، ئەگەر نا تیۆری غەیبی چەسپی پێکەوەلکانی خۆی لە دەست دەدات. دەیەوێت مەنسور حیکمەت وەکو “خوا” نیشان بدات و وەک کەسێکی موقەدەس لە شوێنێکدا دایبنێت کە هیچ کەس بۆی نییە ڕەخنەی لێبگرێت. لە سەروو ئەحزابی کۆمۆنیزمی کرێکارییەوە، لە حالێکدا خۆی حزبەکانی دروستکردووە و ١١ ساڵی ڕەبەق بەرپرسی یەکەمی هەموو کار و سیاسەتەکانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران بووە.

ئیرەجی فەرزاد لەم هەوڵەی دا نەک هەر سەرکەوتوو نەبوو، بەڵکو دەقاودەق ئەو ڕەخنانەی ئێمە دەسەلمێنێت. ئەو بە بێ ئەوەی بە خۆی بزانێت دووچاری ئەو تەناقوزە گەورەیە بووە کە دەیەوێت ک□ل□ک□ ل□

پاکە جیابکاتەوە. دیارە ئیرەجی فەرزاد بیری چووە کە جگە لەوەی مەنسور حیکمەت خۆی دامەزرێنەری کۆمۆنیزمی کرێکارییە، بەڵکو وەک ڕابەری ئەو ڕەوتەش زیاتر لە ١١ ساڵ بە عەمەلی خەریکی بردنەپێشەوەی ئەو جۆرە لە بۆچوونەکانی خۆی بووە و بە هەموو شێوازێکیش هەوڵی داوە کە فیکر و عەمەلی خۆی جووت بکات و ئەوەی بیری لێدەکاتەوە لە مەیدانی عەمەلیشدا جێبەجێی بکات. پێدەچێت تۆ بیرت چووبێتەوە کە کە یەکێک لە ڕابەرانی بردنەپێشەوەی ئەم خەتە فیکرییە بوویت و هەوڵیشتداوە کە بە عەمەلی دەریبهێنیت لە پاڵ مەنسور حیکمەت دا؟! بۆ مانەیەکی تر تۆ دەتەوێت لە هەوڵێکی نەزۆکانەدا پراکتیک و تیۆر لە یەک جیابکەیتەوە. کەواتە ئەگەر ڕەخنەیەک هەبێت بەر لە هەر کەس و حزبێک لە “کەللەکەیە” نەک لە “پاکە” و بەم مانایەش لە مەنسور حیکمەتە. کێشەکە لە خودی ئەم بیرکرنەوە و تیۆری حزبیەکەدایە کە ئەو پراتیکانەی بە شوێن خۆیدا هێناوە، نەک بە پێچەوانەوە گوایە شوێنکەوتووانی نازانن پراکتیک بکەن. ئەی باشە ئەو ١١ ساڵەی کە هاوڕێ مەنسور حیکمەت خۆی کەسی یەکەمی حزب بووـ چی لێهات؟!. سەرنج دان لە مانیفێستی کۆمۆنیست و لە جیاوازی نێوان ئەحزابی کۆمۆنیستی و پرۆلیتاری دەتوانێت بە ڕۆشنی ئەوەمان نیشانبدات کە حزب پایەیەکی کۆمەڵایەتی یەو جیاکراوە نییە لە چینی کرێکار. ئەمە ئەو هەڵەیەیە کە تۆ تێیکەوتوویت. مارکس و ئەنگلز لە مانیفێستدا دەڵێن:

“کۆمۆنیستەکان، حزبێکی جیاواز بەرانبەر باقی حزبەکانی چینی کرێکار پێك ناهێنن. ئەوان، هیچ بەرژەوەندییەکی تایبەتی و جیاواز لە بەرژەوەندی کارگەرانیان نییە. ئەوان لە خۆوە هیچ چەشنە شێوازێکی گرووپی ناهێننە کایەوە کە بزووتنەوەی کارگەری پێ بخەنە قاڵبەوە. جیاوازی کۆمۆنیستەکان، لە باقی حزبەکانی چینی کرێکار تەنیا لەوەدایە کە:

1. لە خەباتی نەتەوەیی پرۆلیتاریای وڵاتانی جۆراوجۆردا، ئەوان، لە هەر نەتەوەیەك بن، بەرژەوەندی هاوبەشی هەموو چینی کرێکار دەبینن و دەیخەنە پێشچاو.
2. لەو پلە جۆراوجۆرانەی پێشڕەوی و هەڵداندا کە خەباتی چینی کرێکار دژی بەرژوازی دەبێت لێی تێپەڕبێت، ئەوان هەمیشەو لە هەر شوێن قازانج و مەسڵەحەتی سەرتاپای بزووتنەوەکە بە تێکڕا، دەخەنە بەرچاو.”

بۆیە ئەگەر ڕەخنەیەک هەبێت، ئەوا ڕووی ڕەخنەکە لە مەنسور حیکمەتە بەر لە هەر کەسێکی تر و بەر لەو حزبانەی سەر بەو بزووتنەوەیەن. ئەو ڕابەر و دامەزرێنەر و خەتدەر و

هەوڵدەربوو بە بێ پراکتیک دەرهێنانی ئەو جۆرە لە حزب کە حزب لە شوێنێکە و پڕۆلیتاریا و چینی کرێکار لە شوێنێکی تر و دەیویست بزووتنەوەی کرێکاری بخاتە ئەو جۆرە لە قالبەوە و بە بێ ئەوەی پڕۆلیتاریا و ڕابەرانی لە مەیداندابن حزبیان بۆ پێکدەهێنرێت و دواتر بانگەواز دەکرێن کە ئەم خەتە قبووڵ بکەن. ئەمە دەقاودەق پێچەوانەی مانیفێست و بۆچوونی مارکسە بۆ بنیاتنانی حزبی پڕۆلیتاریا.

ئیرەجی فەرزاد لە خەڵوەتدایە و هێشتا ناتوانێت لەوە تێبگات کە ئەگەر ئەو حزبە پڕۆلیتەری بوایە و هەڵقوڵاوی ناو کێشمەکێش و نەبەردە چینایەتیەکانی کرێکاران بوایە و حزبێکی کۆمەڵایەتی بوایە و جیاکراوە نەبوایە لە چینی کرێکار، ئەوە بە دڵنیاییەوە هەموو ئەو ئینشقاق و جیابوونەوانەی کە ئاوها بە ئاسانی ڕوویاندا، بە ڕێشتنی خۆشتەوە، ئاوها بە ئاسانی ڕوویان نەدەدا. پڕۆلیتاریا هەزار و یەک حساب دەکات لە هێزهاوسەنگی و لە یەکلاکردنەوەی نەبەردە چینایەتییەکانی خۆیدا و بە ئاسانی دەستبەرداری نە حزب و نە خەباتیەکەی خۆی نابێت.

لە کۆتاییدا دەمەوێت بڵێم کە بە دڵنیایی یەوە هیچ بارانێک بە هەور نییە. ئەوە تۆی کە ئاگات لێ نییە. بەڵێ تێزەکان بخوێنەرەوە و باسە پایەیی یەکانی ئەمە بخوێنەرەوە، ئەو کات دەزانیت ئەمە چی دەڵێین. هەرکەس دەیەوێت ئاڕاستە و مێتۆدی بیرکردنەوە و پراکتیکی ئەمە بزانێت ئەوا دەتوانێت بگەڕێتەوە بۆ باسەکانی ئاڕاستەی مارکسیستی هاوچەرخ، بەڵێ تێزەکان بخوێنەرەوە. تۆ لە حوجرەدا نایەیتە دەرەوە خەتای ئێمە چییە؟!

لە ڕاستیدا مەوقعیەتی تۆ چییە کە ئەم ڕەخنانە دەگریت؟! ئەوە تۆی کە دەبێت لە ئاسمانەوە بێیتە سەر زەوی نەک ئێمە. نموونەی بێ پرەنسیپی و بێ فەرهەنگی سیاسی و دواکەوتوویی تۆی کە نازانیت پلیمیکی سیاسیش بکەیت. ئەوە تۆی کە بێ پەروا دەتەوێت فیکر و پراتیکی مەنسور حیکمەت لەیەکتر جیابکەیتەوە و بڵێیت کە تۆ هەڵگری فیکری ئەویت. ئەوە بزانە فیکر و پراتیکی مەنسورحیکمەت لەیەک جیاناکرێتەوە و ئاوێتەی یەکترن. ناکرێت حەرەکەتەکە نامارکسیستی وناپرۆلیتەری بێت و فیکرەکە تەواو بێت. ئەوەی تۆ دەیکەیت تەنها ئایدۆلۆژیزەتە و تۆ خۆت کردووە بە نوێنەری مەنسور حیکمەت و لە هیچ شوێنێکیشەوە دیار نیت! بمبەخشە کە پێت بڵێم تۆ وەک ئەو فەقێیەت بەسەرهاتووە کە ناتوانێت ببێت بە مەلا و بە هەتا

هەتایی بە فەقێیی دەمێنێتەوە لە حوجرەدا.
کامل احمد
kamil.ahmed.f@gmail.com
٣٠ ی تەموزی ٢٠٢٢

حیجابی بەبێ حیجاب!… دیمانەی کەیوان جاوید لەگەڵ حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر
لەسەر بنەمای چاپ□کەوتنێک لەگەڵ کەناڵە جەدید ئامادەکراوە

کەیوان جاوید: کۆماری ئیسلامی ٢١ی ئازار وەک ڕۆژی حیجاب و پاکیزەیی ڕاگەیاند و ڕووبەڕووی کاردانەوەی توند و بەربڵاوی ژنان و پیاوانی ئازادیخواز بووەوە. هه ڵسه نگاندنتان بۆ ئه م کرده وه ی کۆماری ئیسلامی و هێرش بۆ سه ر خه ڵك چییه ؟

حەمید تەقوایی: هێرشی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر ژنان و توندی لەمەڕ جلوبەرگی ژنان و حیجاب هەمیشە کردار و زەمینەیەک بووە بۆ هێرشکردنە سەر هەموو کۆمەڵگا. حکومەت بۆ ترساندنی هەموو کۆمەڵگا، بۆ بێدەنگکردنی هەمووان، هێرش دەکاتە سەر ٥٠٪ی کۆمەڵگا. کۆماری ئیسلامی لە چەند مانگی ڕابردوودا ڕووبەڕووی دەریایەک لە ڕق و تووڕەیی خەڵک بووەتەوە و لە بەرامبەر ئەم هەلومەرجانەدا هەوڵ دەدات بە هەر ڕێگەیەکی مومکین ناڕەزایەتییەکانی خەڵک سنووردار بکات و کۆمەڵگا ترساندن و پ□ن□انی بۆ دواوە. یەکێک لەو شێوازانە قامچی لێدانی ژنان و دەستدرێژیکردنە سەر ژنانە. بەڕای من هۆکاری ئەوەی کە ئەمساڵ ٢١ی ئازاری وەک ڕۆژی پاکیزەیی و حیجاب ڕاگەیاند و هەوڵیاندا ژنان بخەنە ژێر هەموو جۆرە فشارێکەوە لە شەقام و ئۆفیس و شوێنی کار و هەموو شوێنێک بەهۆی حیجاب بەستن یان حیجاب نەبەستنەوە، یەکێک بوو لە کردەوەی نائومێدی، کە لە ئەنجامدا بە هیچبەشوێنێکیش نەگەشتووە. توڕەیی و ڕق و کینەی خەڵک بەرامبەر بە

حکومەت و ئاستی ناڕەزایەتیی چین و توێژە جیاوازەکانی کۆمەڵگەو بەتایبەت ژنان قووڵتر و فراوانترە لەوەی کە حکومەت بتوانێت بەم جۆرە ڕێکارانە پاشەکشە بەخەڵک بکات. بە پێچەوانەوە ناڕەزایەتیەکان شەڕانگێزتر و چەقێنەرتر دەکات. ڕێک ئەمەیە لەگەڵ حیجابدا روویدا. هەرخەی ڕاگەیاندنی ڕۆژی حیجاب و پاکیزەیی بەس بوو بۆ ئەوەی بزووتنەوەی دژ بە حیجاب و دژی بە مافی ژنان بەگشتی بگاتە بەرزاییەکی نوێ و بەرفراوانتر و هێرشبەرانەتر لە جاران بێتە مەیدان.

کەیوان جاوید: حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری هەمیشە خەباتی کردوە لە دژی حجابێکی زۆرەملی کە کۆماری ئیسلامی سەپاندویەتی بەسەر ژناندا.ئایا ئیوە دژی حجابی ئیجبارین یان هەر دژی خودی حجابی ئیسلامیشن؟

حەمید تەقوایی: ئێمە دژایەتی هەردووکیان دەکەین، بەڵام ئەم دژایەتییە لە دوو مەیدانی جیاوازی خەباتدا ڕوودەدات. لە لایەنی یەکەمەوە، واتە حیجابی بەزۆر داسەپاو، دەمانەوێت ئەم یاسایە هەڵبوەشێتەوە و حیجابی ئیجباری نەبێت. ئێمە لەگەڵ بە حیجابی ئیجباری نین، بەڵام دژی حیجابی ئیجبارین و پەیمان وایە ئەمە هێرشە بۆ سەر مافی ژنان و پێویستە هەڵبوەشێتەوە. بزووتنه وه ی دژ به حیجاب بزووتنه وه یه که به هه مان داواکاری بۆ هه ڵوه شاندنه وه ی حیجابی ئیجباری له یه که م مانگی هاتنه سه رکاری ڕژێم ده ستی پێکرد. لە ٨ی ئازاری ١٩٧٩ کە هێشتا حکوومەت تەمەنی نەگەیشتبووە یەک مانگ، کاتێک خومەینی فەرمانێکی دەرکرد کە تێیدا حیجابی ئیجباری کردبوو، یەکەم و گەورەترین ناڕەزایەتی دژی کۆماری ئیسلامی ڕوویدا. دەیان و سەدان هەزار ژن و پیاوی ئازادیخواز لە دژی حیجاب هاتنە سەر شەقامەکان بە دروشمی "ئازادی نە ڕۆژهەڵاتی و نە ڕۆژئاواییە، جیهانییە" و "بە گەڕانەوەمان بۆ دواوە شۆڕشمان نەکرد". ئەمە بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتییە کە تا ئەمڕۆش بەردەوامە و حیزبەکەمان هەر لە سەرەتاوە دژی حیجابی ئیجباری بووە و لە دژی شەڕی کردووە

ئێمە یەکێکە لە لایەنەکانی بابەتەکە. لەلایەکی ترەوە ئێمە دژی حیجابی ئیسلامین وەک زەلیلکردنی ژنان و سەیرکردنی ژنان وەک کەلوپەلی سێکسی. حیجاب خۆی واتە ژن بۆ کەیلەی سێکسی دادەنرێت. لە ڕاستیدا حیجاب پێچەکی ئایینییە بۆ ئافرەت بەجۆرێک کە تەنها خاوەن کاڵاکە دەتوانێت بەکاری بهێنێت، واتە ئەو پیاوانەی کە بەیان حەڵاڵکراوە. داوای لێبوردن دەکەم کە ئەم وشانە بەکار دەهێنم،

بەڵام ئەمە فەلسەفەی ئیسلام و حکومەتی ئیسلامییە. لە ئیسلامدا ژن شوناسێکی سەربەخۆی نییە؛ لە ژێر سەرپەرشتی پیاوانی بنەماڵە، باوک، برا یان مێرددایە و لە لایەکی دیکەشەوە بە هۆکاری گوناه و لادانی پیاو دادەنرێت. بۆیە بە بۆچوونی ئیسلام پێویستە حیجاب بهێڵێتەوە بە ئەوەی لە چاوی ئەو پیاوانە بپارێزرێت کە سەرپەرشتیاری یاسایی ئەو نین! مافی مێرد بە بەکارهێنانی تایبەت بە ژن خۆی لە حیجابدا نیشان دەدات. لە عەقڵی بەبەردبوو و نەخۆشی مەلای فەرمانڕەوا و مرۆڤە ئاینییەکاندا، جەستەی ژن هۆکارێکە بۆ خراپەکاری، دەبێتە هۆی وەسوەسەی پیاوان و گەندەڵی پیاوان، هەربۆیە دەبێ لە حیجابێکدا داخراو بمێنێتەوە بۆ بەکارهێنانی تایبەتی ئەوانەی کە بۆیان حەڵاڵە کراوە! ئەمە تەواوی فەلسەفەی حیجابی کۆماری ئیسلامییە و بەم مانایە ئێمە وەک سیستەمێکی فکری و بەهایی، لە بنەڕەتدا دژایەتی فەلسەفەی حیجاب دەکەین. لە کاتێکدا ئێمە پێمان وایە دەبێت لە ڕوانگەی یاساییەوە حیجابی ئیجباری هەڵبوەشێتەوە، بەڵام دەمانەوێت لە ڕێگەی خەباتی کولتووری و هۆشیاری و ڕۆشنگەرییەوە ڕەنگ و ڕیشەی حیجاب لە کۆمەڵگا هەڵبکێشین. حیجاب لە ڕاستیدا قەفەسێکی جوڵاوە بۆ ژنان، واتە دیواری ئاپارتایدی سێکسی و جیاکردنەوەی ژن و پیاوە لە کۆمەڵگادا و بەو پێیەش ئێمە لە بنەڕەتدا دژی حیجابی ئیسلامین. بەڵام ڕێگای بەرەنگاربوونەوەی ئیگەی حیجاب ئەوەیە کە بە حیجاب ڕێشتنی ناچاری نییە، بەڵکو ڕۆشنگەری و هۆشیارییە.
با ئەوەش بڵێم کە ئێمە پێمان وایە پێویستە حیجابی منداڵان بە شێوەیەکی یاسایی قەدەغە بکرێت. حیجابی منداڵ، چ خۆبەخش بێت یان ناخۆبەخش بێت، پێویستە قەدەغە بکرێت، چونکە هێشتا منداڵەکە نەگەیشتووەتە تەمەنی هەڵبژاردەیی. منداڵان هیچ ئاینێکیان نییە. منداڵەکە هێشتا نەگەیشتووەتە ئەو تەمەنەی کە ئاینەکەی خۆی هەڵبژێرێت یان غەیرە ئاینەکەی، یان حیجاب بپۆشێت یان نا. حیجابی منداڵ دژایەتی ژیانی خۆش و چالاک و یاریکردن و وەرزشی کچان دەکات. بۆیە جگە لە هەڵوەشاندنەوەی حیجابی ئیجباری، پێویستە حیجابی منداڵانیش قەدەغە بکرێت.

کەیوان جاوید: شتێک کە رێک دوای ئەم ڕۆژی پاکیزەیی و حیجابە ڕوویدا ئەوە بوو کە دروشمی حیجابی بەبێ حیجاب بە شێوەیەکی بەرفراوان باو بوو. لە لایەکی دیکەوە دژایەتی حیجابی ئیجباری هەمیشە بابەتێکی گفتوگۆ بووە. ئایا پەیوەندی لە نێوان ئەو دوو دروشمەدا هەیە؟ ئایا ئەم دروشمە جیاوازانە سەر بە بزووتنەوە جیاوازەکانن؟

حەميد تەقوايی: وەک وتت ئێستا دوو دروشم لە کۆمەڵگادا زۆر بەربڵاون، کە هەرچەندە پێشتر باسيان لێکرابوو، ئێستا بوونەتە گوتاری گشتی. يەکێکيان حيجابە بەبێ حيجاب و ئەوی تريان هەڵوەشاندنەوەی حيجابی ناچاري□. ئەم دووانە بە دڵنياييەوە پەيوەنديان بەيەکەوە هەيە و لە پرسياری پێشوودا پەيوەندييەکەم ڕوون کردەوە. کاتێک کەسێکدروشمی حيجابی بەبێ حيجاب دەڵێ، ئەوە مانای ئەوەيە کە ئێمە دژی ڕۆحی حيجابين و واز لە حيجاب دێنين و بەم مانايە ئەو فەلسەفەيە، ئەو ديدە، ئەو سيستەمە بيرکردنەوە دەخاتە ژێر پرسيارەوە کە حيجاب وەک نيشانەی پاکيزەيی دەبينێت و دەڵێت کە ئەمە قبوڵ ناکات. لە ڕاستيدا دروشمی حيجاب بەبێ حيجاب هێرش دەکاتە سەر ڕەگی حيجاب و ديدگای ئيسلامی بەرگريکاری حيجاب.
داوای هەڵوەشاندنەوەی حيجابی ئيجباريش داوای ئەم بزووتنەوەيە دژە حيجابە، رێک ل□ بەرئەوەی حيجاب وەها زەليل و بێ رێزی بەسەر ژناندا دەسەپێنێت و ناچاري□کەی بە ياسايی کردنی ئەم زەليلکردن و سوکايەتييە بە ژنان. حيجاب بەبێ حيجاب فەلسەفەی گشتی حيجاب دەخاتە ژێر پرسيارەوە، حيجاب وەک قەفەسێکی جووڵاو بۆ ژنان دەخاتە ژێر پرسيارەوە، هەروەها هەڵوەشاندنەوەی حيجابی ئيجباری دەڵێت لەڕووی ياساييەوە دەبێت ژن ئازاد بێت لە هەڵبژاردنی پەردە خۆی.
بێگومان کەسانێک هەن کە دژی حيجابی ئيجبارين. ئەوان ڕەخنەيەکی قووڵيان لە حيجاب و سيستمی بيری ئايينی نييە کە پاساو بۆ حيجاب بدات، بەڵکو بە بەشێک لە بزووتنەوەی دژ بە حيجابيش دادەنرێت.
هيوادارم نەيارانی حيجابی ئيجباری لە پرۆسەی ئەم خەباتەدا درک بە سروشتی پەرچەکرداری حيجابی ئيسلامی بکەن. لە هەر حاڵەتێکدا دەبێ بگوترێ کە ئەم دوو دروشمە بە تەواوی پ□يو□نديان بە يەکەوە هەيە و دەبينين کە ئەمڕۆ هەردوو دروشمی هاوتەريب لە بزووتنەوەی رزگاريخوازی ژناندا بەرز دەکرێنەوە و هەم ژن و هەم ژن ئەم دروشمانەيان لە دژی کۆماری ئيسلامی گرتووە.

کەيوان جاويد: هەندێک کەس دەڵێن باڵا پۆشی بەشێکە لە ئايدۆلۆژيای حکومەت و پرسێکی شوناسە بۆ حکومەت، هەندێک کەسيش بە پرسێکی تەنيا سياسی دەزانن. ڕای ئێوە چيە؟ ئايا جەختکردنەوەی حکومەت لەسەر حيجاب پرسێکی سياسييە يان پرسێکی ئايديۆلۆژييە؟

حەميد تەقوايی: بە بڕوای من هێرشێکی سياسييە کە وەک هەر سياسەت و هەڵوێستێکی ديکەی حکوومەت، بە پشت بەستن بە ئيسلام ڕوونی دەکاتەوە و پاساوی بۆ دەهێنێتەوە.
بەهيچ شێوەيەک، ئەوەی کە حکومەتێک لەژێر ئاڵای ئيسلامدا هاتە سەر

دەسەڵات لە ئێراندا بابەتێکی سیاسی بوو نەک بابەتێکی ئایدیۆلۆژی. لەبەر ئەوە نەبوو کە کۆمەڵگا بیروباوەڕی ئایینی هەبوو، لەگەڵ مەلاکاندا بوو، یان لەبەر ئەوەی کۆمەڵگا بەڕاستی حەزی دەکرد ئایینی ئیسلام بخرێتە ناو یاساکانەوە. کۆمەڵگا لە دژی دیکتاتۆری شاهانە ڕاپەڕیبوو و شۆڕشێکی گەورەی پێکهێنابوو، بەڵام هێزێکی دژە شۆڕش بە ناوی خومەینی و ئیسلامییەکان هاتبوون و سواری ئەو شۆڕشە بوون و ئەم کارەساتەیان بەسەر ئەو کۆمەڵگایەدا هێنا کە ئەمڕۆ دەیبینین.

هەربۆیە ناوکی کۆماری ئیسلامی لەگەڵ ئیسلامی سیاسیدا بڕاوە. ئیسلام کە دژی ئازادی و یەکسانی و هەموو ئایدیاڵ و ئارەزووەکانی مرۆڤایەتی وەستاوە کە لە شۆڕشی ١٩٧٩دا وروژێنران و تا ئێستاش بە شێوەیەکی بەرفراوان لە کۆمەڵگەدا بەرز دەبنەوە. بۆ ئەم حکومەتە ئیسلام سیستەمێکی ئایدیۆلۆژییە کە دەتوانێت پشتی پێ ببەستێت بۆ جێبەجێکردنی سیاسەتە دژە مرۆییەکانی.

ئەگەر لەبیرتان نەچوبێتەوە دوای ڕاپەڕینی بەهمەن ئەو کۆمەڵگایە نەچووە ماڵەوە. لە ڕاستیدا شۆڕشەکە تا ٣٠ی حوزەیران ١٣٦٠ بەردەوام بوو. ناڕەزایی خەڵک لە هەموو شوێنێک بڵاو دەبووەوە. لە هەموو شوێنێک شوراکان دروست دەکرا. خەڵک ئازادییان دەویست، یەکسانی و خۆشگوزەرانییان دەویست، چاوەڕێیان دەکرد بۆ ڕووخانی سیستەمی شاهانە خواستەکانیان بەدی بێت. ڕۆژنامەی جیاواز بڵاودەکرانەوە و لە بوارە جیاوازەکاندا حزب و چالاکی جیاواز دروست بوون. لە زانکۆکان، لە کارگەکان، لە کوردستان و لە هەموو کۆمەڵگادا خەڵك پێداگریان لەسەر داخوازییەکانیان دەکرد.

کۆماری ئیسلامی ئاڵای ئیسلامی لەدژی ئەم کۆمەڵگا دینامیکە بەرزکردەوە و بە قامچی دان لە ژنان دەستی پێکرد بە هێرشکردنە سەر هەموو کۆمەڵگە. سەرەتا قامچی لە ژنەکانی دا و دواتر هەموو خەڵکەکە. زانکۆکانی وێران کرد، تەقەی لە کرێکارە بێکارەکان کرد، هێرشی کردە سەر تورکمان سەحرا و کوردستان و کوشتاری ئەنجامدا. فەلسەفە و هۆکاری سیاسی بۆ دامەزراندنی وەها حکومەتێك بۆ خنکاندنی هەنگاوی یەکەمی شۆڕشی 1957 بوو، لە هەنگاوی دووەمیشدا بۆ بێلایەنکردنی چەپ و ئەو مەترسییە بوو کە بە بۆچوونی ئەوان سەرهەڵدانی چەپ لە ئێرانی دراوسێدا خەریکی دروستکردنی بوو. نەک هەر چینی سەرمایەداری و دەوڵەمەندەکانی ئێران، بەڵکو بۆرژوازی جیهانیش گەیشتبووە ئەو بڕوایەی کە پێویستە ئیسلامییەکان بۆ چەقاندنی شۆڕش بەکاربهێنن.

بەم شێوەیە لە بەردەم شۆڕشێکی زەبەلاحی ئازادیخواز و یەکسانیخواز و مرۆڤدۆستانەدا، کۆماری ئیسلامی هاتە سەر کار و ئەرکی مێژوویی

خۆی بەجێ هێنا و شێوەی کرد و کوشت، کە تا ئەمڕۆش بەردەوامە.
بۆ ئەم حکومەتە ئیسلام ئایدۆلۆژیایەک و ئامرازێکە بۆ ڕوونکردنەوە و پاساو هێنانەوە بۆ سیاسەتی سەرکوت و کوشتن، بەڵام ئەوەی کە پێویستی بەم سیاسەتە هەیە، بەرژەوەندی زەمینی سەرمایەدارە سەربەرزەکانە، کە چ لە ئێران و چ لە ئاستی جیهانیدا، ئیسلام وەک… دوایین چەک دژی هێزی چەپ و ئازادی و یەکسانی.داواکاری بەتە پێویست. لەم چوارچێوەیەدا دەبێ میزۆژینی لە کۆماری ئیسلامیدا سەیر بکرێت. ئەمەش حیجاب ئاڵای نەک تەنها کۆماری ئیسلامیە، بەڵکو بزووتنەوەی سەرپەڕە کاردانەوەی ئیسلامی سیاسیە لە هەموو شوێنێکی جیهاندا. بزووتنەوەیەکی دژە ئینسانی کە لە هەموو شوێنێک لە بەردەم بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی ژنان و بزووتنەوەی بێدین و دژە ئایین و هەموو بزووتنەوە ڕاست و یەکسانیخوازەکاندایە.

کیڤان جاوید: دەسەڵاتدارەکان دەڵێن حیجاب تەپۆڵکەی یەکەمە، ئەگەر لێرەدا شکستمان هێنا، ناتوانین قەڵاکانی دیکە بپارێزین. ئەمە واتای چییە؟ مەبەستیان چییە؟ بۆچی حکومەت حیجاب بە یەکەم تەپۆڵکە دەزانێت؟

حەمید تەقوایی: پێم وایە ئەوان ڕاست دەکەن و ئێمە پێش ئەوەی ئەوان دانی پێدا بنێن ئەمەمان وتوە. ئێمە هەمیشە وتوومانە کە حیجاب ئاڵای حکومەتە ئیسلامیەکان و بزووتنەوەی دژە ئینسانی و لەڕادەبەدەر کۆنەپەرستی ئیسلامی سیاسییە لە ئێران و هەموو شوێنێکی جیهان. دەبینیت تا پێنجا ساڵ لەمەوبەر بوونی ژنانی پەردەپۆش لە شەقامەکانی ئەوروپادا بە ئاسایی هەژمار دەکرا. جۆرێک لە جل و بەرگ بوو و هێما و دەرکەوتنی جووڵەیەکی دیاریکراو نەبوو. لە خودی ئێران و لە باقی وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستیشدا هەمان شت بوو. بەڵام ئەمڕۆ ژنی باڵاپۆش نیشانەی بزووتنەوەیەکی کۆنەپەرستانەیە. بزووتنەوەیەکی تیرۆریستی دژە مرۆڤ، کە ئێمە پێی دەڵێین بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسی و ئەم بزووتنەوەیەش لە وڵاتانێکدا دەسەڵاتیان بەدەستەوەیە. بە تایبەت کۆماری ئیسلامی بڕبڕەی پشتی ئەم بزووتنەوەیە و حیجاب ئاڵای ئەم حکوومەتە و ئاڵای بزوتنەوەی ئیسلامی سیاسییە.
بەڵێ دەبێت بگوترێ کە ئەوان ڕاست دەکەن، ئەگەر ئەم ئاڵایە لە دەستیان بکەوێت، خەڵک بە هەمان شێوە تەپۆڵکەکانی دیکەش داگیر دەکەن. لە ئێران ئەم یەکەم تەپۆڵکەیە تا ڕادەیەکی زۆر لەلایەن کۆمەڵگاوە داگیرکراوە. ئێمە دەزانین کە سەرەڕای هەموو هەوڵەکانی، حکومەت لەم هەموو چل ساڵە نامەدا نەیتوانیوە

حیجاب بکەنە گشتی. نەك هەر نەتوانراوە، بەڵکو ڕێژانە نەبوونی حیجاب و حیجابی خراپ بەربڵاوتر بووە، ڕێژانەش بەشێکی زیاتر لە کۆمەڵگەدا تێگەیشتوون کە حیجاب چەکی حکومەتە بۆ سەرکوتکردن، بۆ سەپاندنی بێ مافی نەك تەنها بەسەر ژنان بەڵکو بەسەر هەموو کۆمەڵگەدا. هەر لەبەر ئەم هۆکارەش بزووتنەوەیەکی گەورە لە ژنان تەدەپەڕەت دژی حیجاب دروست بووە.
بەڕێ دەبێت بگوترێ دەسەڵاتدارەکان دەستنیشانکردنەکی دروستیان کردووە. هەمیشە وتومانە ژیانی حکومەت بەندە بەتاڵە مویەکی قژی ژنانەوە. ئەمە هەم بە شێوەی ڕەمزی و هەم بە شێوەی واقیعی ڕاستە. ئەمە خۆیان ئەمە دەڵێن. دەکرێ گریمانە بکرێت ئەو ڕێژەی کە ژنان تەنانەت ٥٠٪ی ژنانیش بێ حیجاب دەنە سەر شەقام، فاتحەی حکومەت خوێندراوەتەوە و دەبێ بڕوات. هەمووان ئەمە دەزانن.

کەیوان جاوید: دەسەڵاتدارەکان پڕوپاگەندەی قەزەون و نابەجێیان لە دژی ژنان کردووەتەوە، کە تەنانەت خەڵکیش هەست بە شەرم دەکەن بیستن. دەڵێن ئەمانە حیجاب دەکەنە سەر دارێک و سەبەی شەرتەکەیانیانی لەسەر دەکەن. ئایەت و فەرموودە لە محمد و قورئان و دەسەڵاتە ئیسلامیەکانی ترەوە هەیە کە هەموو جەستەی ژن عەورەتە. سەرەتا بۆچی ئەم قسانە دەڵێن و دووهەم کاردانەوەی کۆمەڵگە بە ئەم وشە قەزەونانە چییە؟

حەمید تەقوایی: بەم شێوەیە هێزی شەڕەنگێزیان کۆدەکەنەوە و ئامادەیان دەکەن و دەیانهێننە سەر خەت! سوکایەتی و بێڕێزی بە ژنان لە ڕاستیدا ڕووبەڕووی شەپۆلێکی ڕق و کینە دەبێتەوە لەلایەن لە ٩٩٪ی کۆمەڵگەوە، بەڵام لە ڕوانگەی حکومەتەوە هەوڵێکە، پاساوێکە، بۆ ئەوەی ئەو بەچەقەکەشەکانیانی خۆیان بە قورئان و محمد و هتد پەچەک بکەن. ، و بەیاندەنە گیانی کۆمەڵگە. ئەم جۆرە هەڵیت وپەڕێتە لە مەشکی بەبەردبوو و دواکەوتوو و نەخۆش و بەگەنی ئیسلامیەکان و مەلا دەسەڵاتدارەکانی ئێرانەوە سەرهەڵدەدات. تەنها دەرئەنجامی ئەم فەزیحەیە ئەوەیە کە توڕەیی و ڕق و کینەی کۆمەڵگا بەرامبەر بەم حکومەتە زیاتر دەبێت و دەستدرێژییەکان بۆ سەری بەربڵاوتر و ڕادیکاڵتر دەبێت، وەک چۆن بووە. ئەمانە جۆرێکە لە بێهیوایی حکومەتە. ئەو حکومەتانەی کە دەزانن خەریان لەئاوابووندایە، دەزانن کە دوور نین لە کەوتن و بە ناچاری پەنا بۆ قەزەونترین و بەگەنترین پڕوپاگەندە دەبەن، مەگەر بە جۆرێک هێزەکانی سەرکوت وروژاندنی مەعاڵەی لەدەستچوویان و خەڵکی زیاتر بکوژن. ئەم قەزەونانە هیچ جۆرە دەرئەنجامێکی بۆ حکومەت نابێت،

بە پێچەوانەوە زیاتر و زیاتر ژێر پێی حکومەت خاڵی دەکاتەوە و لە کەوتنی نزیکتری دەکاتەوە.

کەیوان جاوید: با ئەزموونێکی شەخسیتان بۆ بگێڕمەوە، کەمێک دەست و چالاکی ئێران دەیانگوت کاتێک کۆماری ئیسلامی ڕۆژی حیجاب و پاکیزەیی ڕاگەیاند، ئەمە لە جوڵانەوەیەکی ناڕەزایەتیدا هاتینە سەر شەقامەکان و بەبێ حیجاب لە شەقامەکاندا نمایشمان کرد. دەیانگوت خەڵکانی سەر بە حکومەت چاودێری ئێمەیان دەکرد و دەیانویست بمانترسێنن و ناڕەحەتمان بکەن، ئەمە چووینە دەرەوە بۆ ناو قەرەباڵغی، واتە لە شوێنە تایبەت و چۆڵەکان چووینە دەرەوە و چووینە ناو قەرەباڵغی، خەڵکیش دەیانگوت ئەگەر بێزارتان بکەن لێیان دەدەین. ئەمە نموونەیەکە. نموونەیەکی دیکە ئەوە بوو کە دۆستانێک کە خوێندەوار و ڕۆشنبیرن ئامۆژگارییان دەکرد کە ئەم کارە زۆر مەترسیدارە بە تەواوی بەبێ حیجابی لە شەقامدا بڕۆن. کەمێک چاودێری بکە. چۆن ئەمە ڕوون دەکەیتەوە؟ دەبێت چی بوترێت بەو کەسانەی هەم پشتگیری دەکەن و هەم ئاگاداری ئەوە دەکەنەوە کە ڕووتبوونەوە مەترسیدارە؟

حەمید تەقوایی: ئەو بزووتنەوەیە گشتییەی کە لیدانی دەماری کۆمەڵگە و ڕەبازی گشتیی کۆمەڵگا نیشان دەدات، لایەنی یەکەمە؛ واتە پشتیوانی ژن و پیاوی ئازادیخواز بۆ ئەو کەسانەی کە سەرپۆشیان لەسەر نییە، و پشتیوانییەکی بەرفراوان لە ژنانی بێ حیجاب لە دژی دەستدرێژیی جەماعەتی حکومەت. زۆر کلیپ هەیە کە دەریدەخات چۆن خەڵک ڕووبەڕوو دەبنەوە و لەتی ئەم چەقۆکێشانە دەشکێنن کە بە ناو خراپە قەدەغە دەکەن و هێرش دەکەنە سەر ژنان. بە باوەڕی من ئەمە ئێستا تایبەتمەندی سەرەکی و بەربڵاوی بزووتنەوەی بێ حیجابییە. لەکاتێکدا کەسانێکیش هەن و دەڵێن کە ئەمە توندڕەوییە و یان نابێت ئەم بابەتە لاوەکییە بکرێتە مەسەلەی سەرەکی و هتد. ئەم جۆرە هەڵوێستە دوو لایەنی هەیە. لایەنێکی ئەوەیە کە ئەوانەی ئەمە دەڵێن هێشتا لە ڕابردوودا دەژین و ئەمڕۆش هاوسەنگی هێز نابینن. پێم وایە کۆمەڵگای ئەمڕۆ هەموو ئەم جۆرە کۆنەپارێزانەی بەجێهێشتووە. هاوسەنگی هێز بە جۆرێکە کە ژنان بەبێ حیجاب دێنە سەر شەقامەکان و کلیپی جموجۆڵەکانیان دروست دەکەن و لە سۆشیال میدیا بڵاوی دەکەنەوە. هەر لەم ڕۆژەدا چەندین کلیپی ژنانی بێ حیجاب بڵاوکرانەوە. واتا ژن نەک هەر بە بێ حیجاب لە کۆڵان دەردەکەوێت، بەڵکو ڤیدیۆکەش ئاشکرا دەکات بۆ ئەوەی هەزاران و ملیۆنان کەس بیبینن، بە ڕووخساری خۆیان و بە ناسنامەی خۆیانەوە! ئەمەش ئەوە دەردەخات کە کۆمەڵگا ئەم جۆرە ڕەچاوکردن و کۆنەپارێزییەی

تێپەڕاندووە. حکومەت لە دۆخێکدا نییە کە بەبێ حیجاب لەبەردەم ژناندا دەربکەوێت. لە هەر شوێنێک ئەم کارەی کردبێت، ئەنجامەکەی وێنەی گیراوە.
جگە لەم باسەی هاوسەنگی هێز، لایەنێکی دیکە ئەوەیە کە کەسانێک لە پێگەیەکی نیمچە دوی خودادییەوە ڕایدەگەیەنن کە لەگەڵ حیجابدا هاوڕان، بەڵام دژی ئیجباری کردنی حیجابن. هەندێکیان خۆیان وەک ژنی سەرپۆش بەسەر خۆیان دەناسێنن دژی حیجابی ئیجبارین و نیگەرانی ئەوان ئەوەیە کە حیجابی ئیجباری سیستەمەکە لاواز دەکات! هەندێک ئەمە لە زەرفی بەزەیی بە ژنانی بێ حیجاب و مەترسی نەبەستنی حیجاب و هاوشێوەکانیدا دەڵێن. لە ڕاستیداحیجاب لەسەر سەرت بهێڵەرەوە، بەڵام دەڵێن بەڵێ نابێت ناچاری بێت!
وەک لە سەرەوە باسم کرد دژایەتی حیجابی ئیجباریش بەشێکە لە بزووتنەوەی دژە حیجاب و رزگاریخوازی ژنان، بەڵام بەم جۆرە پاساوەوە نا. مرۆڤ پێویستە لە بەرامبەر ئەو مەیلەدا بوەستێت کە ڕەخنە و ناڕەزایەتی بە حیجاب سنووردار بکات بە دژایەتیکردنی سروشتی ئیجباری و بەرگریکردن لە حیجابی ئیسلامی ئیختیاری. ئەمە هەڵەیەکی سیاسی دیاریکراوە کە ڕەنگ و ڕیشەی لە مەیلی دوو خوردادییەکاندا هەیە. ڕەوتێک کە لە هەموو کۆمەڵگادا گەیشتووەتە کۆتایی. دروشمی "چیرۆک کۆتایی هاتووە" دەسیەی ئەم جۆرە وتارانەی بە هەمیشە داخستووە.

کەیوان جەواید: هەڵسەنگاندنتان بۆ ئەم دۆخەی ئێستا چییە؟ ئایا ئەم ململانێیە بۆ قازانجی کۆماری ئیسلامی کۆتایی دێت یان لە بەرژەوەندی ژنان؟
حەمید تەقوایی: بە بڕوای من ئەمە شەڕێک بوو کە تێیدا کۆماری ئیسلامی دۆڕاوێکی تەواو بوو. حکومەت هەوڵیدا جارێکی تر بە هێرشکردنە سەر ژنان لە دژی ئەو شەپۆلە تووڕەیی و ڕق و کینەیەی کە هەموو کۆمەڵگای گرتەوە، لە بەرامبەر مانگرتن و گردبوونەوە و ناڕەزایەتی کرێکاران و مامۆستایان و ژنان و دادخوازی و خانەنشینان و هتد، خەڵک بترسێنێت.. پاشەکشەی پێبکات، بەڵام ئەمەش بە سەرخۆیدا شکایەوە تووڕەییەکی کۆمەڵایەتی فراوانتری لێکەوتەوە. خەبات دژی حیجاب و بەگشتی دژی ئاپارتایدی سێکسی و سوکایەتی و زەلیلکردنی ژنان هەمیشە لە کۆمەڵگادا بەردەوام بووە، بەڵام ئەم جوڵانەوەیەی ڕژیم هاتە دەرەوە و ژیانێکی نوێی بەم بزووتنەوەیە بەخشی. بووە هۆی ئەوەی بزووتنەوەی دژە حیجاب زۆر بەربڵاو بێت و بەشەکانی دیکەی کۆمەڵگا وەک مامۆستا و کرێکار و نووسەر و هونەرمەند و کەسایەتی ئازادیخوازیش سەرنجی ئەوانی ڕاکێشا و

پێیوەست بوون بەم بزووتنەوەیەوە. ئێستا داواکاری و بەناو زریانی تویتەری بۆ بەرگریکردن لە دروشمی حیجابی بێ حیجاب و هەڵوەشاندنەوەی حیجابی ئیجباری، کە دەیان و سەدان هەزار کەس بەشداری دەکەن، دەستی پێکردووە و ئەمەش گۆڕاوە بۆ شەپۆلێکی فراوان دژ بە.حیجاب. ئەم بزووتنەوەیە نەك تەنها وەك بزووتنەوەیەکی رزگاریخوازی ژنان بەڵکو وەك بەشێکی گرنگی بزووتنەوەی رووخاندن ژیانێکی نوێی گرتووەتەبەر. پێویستە گرنگی بەم بابەتە بدەین و درک بەوە بکەین کە پرسی ژنان و بە تایبەتی پرسی حیجابی ناچاری یەکێکە لە ئەڵقە سەرەکییەکان و گۆڕەپانە سەرەکییەکانی شەڕەی دژی کۆماری ئیسلامیە بە گشتی و لەم شەڕەدا کۆمەڵگا هەنگاوی گەورەی بەخۆیەوە بینیوە تا ئێستا. بزووتنەوەی رزگاریخوازی ژنان بەهێزتر بووە و بەهۆی ئەمەوە بزووتنەوەی گشتیی خەڵک لە دژی کۆماری ئیسلامی بەهێز بووە و ئەمەش هەنگاوێکی گەورەیە بۆ پێشەوە بۆ لێدانی گورزی کۆتایی و ڕووخاندنی حکومەتی دژە ژنانی کۆماری ئیسلامی .

٢٨ی تەمموز ٢٢ی تەمموز
سوپاس بۆ ئەمیر تاڤاکەلی بۆ ئامادەکردنی دەقی سەرەتایی ئەم چاوپێکەوتنە

زەنگی قڕکردن… سامانی وەستا بەکر

لەم وتارەیا مەبەستمە تاکی کورد هۆشیارتر درک بە ترسناکی و مەغزای قوڵی ستراتیژی سیاسەتی تۆتالیتاری بۆ قڕکردنی کورد لەلایەن تورکەوە بکا و بەیەکگرتووی بەرەنگاری ببێتەوە، هەروەک چۆن مەبەستمە خوێنەر باشتر لە میتودە تێبگا کە تورک بەرامبەر کورد بەکاری ئەهێنێ بەمەبەستی فەوتان و قڕکردنی گەلی کورد.

میلەتێکی تۆتالیتار:

لاپەڕەکانی مێژوو پڕن لە ناوی مرۆڤی تینوو بە خوێن ڕشتن، پڕن لە ناوی دیکتاتۆر و کەسانی خۆپەرست، پڕن لە بوونی ڕژێمی تۆتالیتار و

چەوسێنەر، پڕن لە بوونی حوکم و دەسەڵاتی نەتەوەپەرست و داپ□س□نەر، بەڵام زۆر بە دەگمەن تا ئاستی نەبوون ئەتوانی گەلێکی تۆتالیتارخواز و دڵ پڕ لەقین و داخ لەدڵی هاوشێوەی تورک بدۆزیتەوە بەرامبەر بە کورد.

بەڵێ ه□□بت□ کاتێ ئەڵێم تورک مەبەستم لە نەتەوەی تورکە لەناو سنوری ئەو زەریە داگیرکراوەی کە بەزۆری زۆرداری ئێستا بە تورکیا ناسێنراوە.

سەیرە میلەتێک بەکۆ ڕق و بوغزی بەرامبەر نەتەوەیەکی تر لەدڵا بێت، بەدەگمەن تا ئاستی نەبوون کەسێکی بەنەتەوە تورک بڕوای بەبوونی نەتەوە و گەلێکی تر هەبێت وەک ئەوەی تورک بەرامبەر کورد هەیەتی.

لەسەروبەندی داگیکاریەکەی عەفرینا لەگەڵ خانمێکی هاوکاری تورکا کەوتمە گفتوگۆ کە هەمیشە خۆی بە مر□ق د□ستێکی بێ وینە ئەناسێنێ، کاتێ بەندە باسم لە مێژووی بوونی کورد و خاوەندرێتی خاکی کوردستان ئەکرد بە عەفرینیشەوە هەروەکچۆن باسم لە زوڵم و داگیرکاری تورک و میلیشیاکان ئەکرد، وەڵامی ئەو خانمە تورکە زۆر ڕاستگۆیانە بوو، ئەو ووتی “ئەبێ من تورک نەبم ئەگینا هیچ تورکێ توانای گوێگرتن و باسی کوردستانی نیە”.

دەوڵەتێکی تۆتالیتار:

کەرتی پەروەردە یەکێکە لەگرنگترین کەرتەکانی بوونیاتنان، ئەکرێ لەڕێی پەروەردەوە میلەتێکی میانڕەو ئاشتیخواز وەک وڵاتانی ئەسکەندەنافیا دروست بکرێ، وە بە پێچەوانەشەوە ئەکرێ هەر لەڕێی کەرتی پەروەردەوە میلەتێکی دڵ پڕ لەقین، تینوو بەخوێن، خۆبەزلزان، تۆڵەسێن، بێ بەزەیی دروست بکرێ هاوشێوەی تورک بەرامبەر کورد لەسەر ئەوە زەویە داگیرکراوەی کە بە وڵاتی تورکیا ناسێنراوە.

بە درێژاییی مێژوو، مر□ق خ□باتی کردووە بۆ تێپەڕاندنی ئەفسانەی “حەتمییەتی غەیب یان نادیار”، بۆ ڕزگاربوون لە سەرکوتکردنی ئەو هێزانەی کە بە ناوی قەدەر و فەرمانی خواوەندەکانەوە خەڵکیان کوشتووە و سزای ترسناکیان سەپاندوون. پەروەردەی تۆتالیتاریزمیش بە هەمان میکانیزم کار ئەکا، بەڵام بەپێی لۆژیکێکی پێچەوانەوە کە حەتمییەتی نادیار یان غەیب ئەگۆڕێ بە حەتمییەتی زانستی.

واتە هەروەك چۆن تێرۆریستە باوەڕهێنەرەکان بە غەیب، بە ویژدانی ئارامەوە قوربانییەکانیان لەناو ئەبەن و باوەڕ بە خۆیان ئەهێنن گەر قوربانییەکان گوناهبار بن، دەبێ بکوژرێن و گەر بێ گوناهیشبن قەدەری ئیلاهی ئەوەی خواستووە کە بکوژرێن، تۆتالیتاریزمیش بە هەمان لۆژيك، بەڵام ب□ ل□نگەوقوچی پاساو بەدڕندەیی ئەبەخشێ.

ناکرێ بەئاسانی تۆتالیتاریزم بناسین و لە چەند هێڵێکی گشتییا سیما سەرەکییەکانی بزاوت و ڕژێمی خاوەن دەسەڵاتی تۆتالیتار پێناسە بکرێ.
ناشکرێ ئەو ڕژێمە وەک دامەزراوەیەکی سادە نیشان بەین کە بەپێی تاقە ئایدۆلۆجیایەک و لە پێناو جێبەجێکردنی ئامانجێکی ستراتیژیی دوورخایەنا ڕەوایی "بوون و مانەوە" بەخۆی ببەخشێ.
ناکرێ ڕژێمی تۆتالیتار بەسادەیی پێناسە بکرێ و هەروا بخرێتە ناو ئەو پۆلێنکردنە باوەی بیری ڕامیارییەوە کە ڕژێمەکان دابەش ئەکا بەسەر "ستهمکار، ئۆتۆکرات، دیکتاتۆری، دیموکراتی و پهرلەمانی....هتد"، چونکە ڕژێمی تۆتالیتار ڕژێمێکی ئاڵۆز و فرە ڕەهەندە، پشت ئەستوورە بە بەرهەمەکانی زانستی مۆدێرن، هونەری بیرۆکراتییەتی کارگێڕی، بەگەڕخستنی هۆیهکانی ڕاگەیاندن، وروژاندنی سۆزی میللی، ئاراستەکردنی ئامرازەکانی بانگەشەی ئاید□ل□ژی و بەئەفسانەکردنی کێشە سیاسییەکان....هتد، هەروك چۆن بەووردی کار لەسەر پاوانکردنی بواری ئابووری و پەروەردیی و ڕۆحییەتی مێژوویی و لۆژیکی زانستی و ف□ل□□فییش ئەکا.
بەندە بەمەبەست ئەو پێناسەو دەستەواژانەی لای سەرەوەم خستۆتە بەردیدی خوێنەر تا ڕوونتر لە ئامانجی تورک تێبگا و باشتر درک بەوەبکات کە ئەوان چۆن کارئەکەن تا کورد قڕبکەن و چۆنیش پاساو بۆ خوێنڕێژی و تاوانەکانیان ئەهێنەوە لەناو کۆمەڵگەی نێودەڵەتیا.
واتە کاتێ بەتاوانی کورد بوون ئەکوژێ و هەوڵی قڕکردن ئەیا بەڵام لە کۆمەڵگەی نێودەڵەتیا وەک ڕووبەڕووب□وونەوەی تیرۆر باسی لیوەئەکا و ئەیناسێنێ، بەکوردیەکەی بەبێ تاوان ئەتکوژێ و بەتاوانبار تۆمارتئەکا و ئەتناسێنێ.

مێژووی سیاسی و تۆتالیتاریزم:

مێژووی سیاسی، چەندین جۆر سیستهمی داپ□س□نەری بەخۆوە بینیوە، بەڵام هیچیان لە سیستهمی تۆتالیتاری نەچوون. چونکە هەرچەندە ڕژێمە دیکتاتۆر و "ئیستبداد" سەرکوتکەرەکان توندوتیژیی زۆر ترسناکیان لە پێناو مانەوە و پاراستنی ئاسایشی دەسەڵاتدارانا پەیڕەو کردووە، بەڵام ڕژێمی تۆتالیتار توندوتیژی پەێڕەو ئەکات نەك وەکوو ئامراز، بەڵکوو وەکوو ئامانج و ستراتیژیی دوورخایەنیش، بەم پێیەش توندوتیژی ئەکاتە یاسایەك و حەتمییەتی زانستی و مێژوویی پێ ئەبەخشێ.
واتە تەنیا پەنا نابا بۆ توندوتیژیی فیزیکی، بەڵکوو پەنا ئەبا بۆ پاساوی ڕەمزی و عەقڵییەتی زانستگەری و حەتمییەتی مێژوویيش، تا هەموو ڕەوانێکی بەرەنگاری لەو کەسانە داماڵێ کە ئەچنە خانەی

نەیارانەوە، تا بە ویژدانێکی ئاسوودەوە سزایان با و تەنیا وەك دوژمنی خۆی نیشانیان نەیا، بەڵکوو وەك دوژمنی مێژوو و زانستیش وێنایان بکا و وەك خەڵکانێکی بێهودە لێیان بڕوانێ، کە بەگژ ڕاستییەکی مێژوویی و زانستی ڕەهایا ئەچنەوە هەروەك ئەوەی تورک بەرامبەر کورد ئەیکا، ل□ مێژووی دروستکردنی ئەو زەویە داگیرکراوەی کە بە تورکیا ناسێنراوە بەردەوام کار لەسەر ئەوە کراوە کە شتێک بوونی نییە بەناوی کوردەوە بەڵکو ئەوە کۆمەڵە خەڵکێکی یاخین بەگژ ڕاستیەکی مێژوویيا ئەچنەوە کە مەبەستی تورکەکان لەوەیا ئەوەیە کە “کوردیش هەر تورکن، تورکی شاخاوین بەڵام دان بە تورک بوونی خۆیانا نانێن” کە ئەمە هەموو سنورەکانی داگیرکاری تێپەڕانوەو کار لەسەر سڕینەوە و فەوت کردنی گەلێکی ڕەسەن ئەکا لەسەر زێد و خاکی خۆی.

کاری ڕژێمی تۆتالیتار:

ڕژێمی تۆتالیتار کاتێ یەنە سەر حوکم، هەمیشە پەیمانی سەقامگیرکردنی دۆخی وڵات بە جەماوەرەکەی ئەیا، بەڵام هەرگیز ئەو پەیمانەی خۆی جێبەجێ ناکا و وڵات لە دۆخێکی ناجێگیر و نائاسایی بەردەوامدا ئ□ه□یتەوە، واتە هەرگیز نێگە نایا هەستکردن بە ئارامی و کۆتاییهاتنی باری نائاسایی لە ناخی خەڵکیا بچەسپێ.
لەو پێناوەیا ڕژێم پێوستی بە جهنگی بەردەوام و دوژمنی بەردەوام و سازدانی سیناریۆی بەردەوام هەیە سەبارەت بەوەی کە وڵات و شۆڕش لە بەردەم مەترسیان.
ئەوەی ئەردۆگان و تورکەکان ئەیکەن کت و مت ئەمەیە، ئەوان بەبیانووی بوونی پارتی کرێکارانی کوردستانەوە هەمیشە بەردەوامی بە قڕکردن و کورد کوژی ئەیەن، هەمیشە کورد بە دێوەزمە و دوژمنی قەستەسەری تورک ئەناسێنن.

هزری تۆتالیتاریزم:

داروین ئەڵێ مانەوە تەنها بۆ بوونەوەرە بەهێزەکانە، مارکسیش گەشەکردنی ڕژێمی سیاسی و ئابووریی ئاشکرا کرد وەك یاسایەکی مێژوویی حەتمی کە قابیلی بەرەنگاربوونەوە نییە، بگرە هەر بەرەنگارییەکی ئەو یاسا مێژوویییە بەر زەبری خودی مێژوو ئەکەوێ و چارەنووسیشی هیچ نییە جگە له لەناوچوون و دۆڕان.
لە سەردەمی یەکێتیی س□قیهتا بۆلشەفیکەکان، بەتایبەتی ستالینییەکان، وەرگێڕانێکی زۆر ترسناکیان بۆ ئەو دیدەی مارکس کرد، کاتێ ڕەوایەتیی زانستی و ئایدیۆلۆژی و ئەخلاقییان ئەبەخشییە تاوانەکانیان بۆ قەتڵ وعامی سەدان هەزار کەس، بەو پاساوەی ئەوانە

کەسانێکن بەحەتمی ئەبێ لەناو بچن، چونکە بەگوێرەی حەتمییەتی مێژوویی و زانستی، ئەوانە چینی ڕوو لە مەرگن.
بە هەمان شێوە نازییەکان لە تیۆریی ڕەگەزپەرستیا سوودیان لە هەمان تێزی داروین وەرگرت، بەتایبەتی لەو خاڵەیا کە ئەڵێ “مانەوە تەنیا بۆ بوونەوەرە بایۆلۆژییە بەهێزەکانە” بەڵام لای ئەوان مانەوە تەنیا بۆ ڕەگەزە ئەڵمانە باڵاکان بوو، کە ئەبێ ڕەگەزەکانی تر، یان ملکەچیان بن یان بەحەتمی و بێ دوودڵی قڕ بکرین و لەناو بچن.
ئەمە بیرو هزری تاکی تورکیشە بەرامبەر کورد، لای ئەوان کورد بوونەوەرێکی بێ هێز و بێ کەڵکە بۆیە ئەبێ بۆ مانەوە و بەهێزی تورک کورد لەناوبچێ و نەمێنێ.
نازییەکان بەئاشکرا کاریان بۆ فەوتان و قڕکردنی جولەکە ئەکرد، تورکیاش هەمان کار بەرامبەر کورد دووبارە ئەکاتەوە، بەڵام سیستمی سیاسی و جیهانبینی وخێرای ب□□اوبوونەوەی هەر هەواڵێک لە ئێستایا وای کردووە کە تورکەکان بەئاشکرا بانگی قڕکردنی کورد ڕانەگەیەنن ئەگەرچی بەکردار و سیاسەت هەر هەمان کاریشئەکەن.

کوردی بی ئاگا:
ناکرێ چیتر لەوە زیاتر کورد چاوپۆشی لە دوژمنایەتی و سیاسەت و ستراتیژیەتی قوڵی قڕکردنی کورد لالایەن تورکیاوە بپۆشێ، گربنگە تاکی کورد هۆشیارتربێ، ناکرێ ئەو ڕۆژانە بە تۆپ و فڕۆکەو ئاگر و کیمیای هەوڵی قڕکردنی کوردبات بەڵام تاکی کورد بۆ گەشتکردن و بەسەربردنی پشووەکانی بچێتە ئەو وڵاتە، یان خوردنی سەر سفرەکەی تورکیبێ.
کاتێ باسی بایکۆتی کاڵای تورکی ئەکرێ وەک چەکێک بەرامبەر ئەو داگیرکاری وکوشتن و بڕینەی تورک بەرامبەر کورد ئەیکا، زۆرجار گوێت لێئەبێ کەسێک ئەڵێ بەتەنیا بەمن هیچ ناکرێ کە ئەمەش بێ هێزی و لاوازی و نەبوونی متمانە نەبوونی تاکی کورد بەرامبەر بەخۆی پیشانئەیا.
نەبوونی متمانە ب□خۆبوون زۆر لە داگیرکاری و کوشتن و تۆپ و ف□ک□ی دوژمن ترسناکترە، چونکوم تەنها بە متمانە ب□خۆبوون مرۆڤ ئەتوانێ ڕووبەڕووبوونەوە بکات وبەرەنگاری دوژمن بێتەوە، ئەکرێ چەند کەسێک بەتمانەیەکی تەواو ب□رەنگاری هێزێکی گەورەتر لەخۆی بێتەوە و سەرکەوتووشبێ، پێچەوانەکەشی ڕاستە، بۆیە گرنگە لەناو خێزان و فێرگە و شوێنە گشتیەکانا کار لەسەر گەڕنەوەی متمانە ب□خۆبوون بکرێ و وابکرێ کە هیچ کەسێک خۆی پێ کەم نەبێ و بۆ نمونە نەڵێ بایکۆتی کاڵای تورکی تەنها بەمن ناکرێ و سودی نیە بەڵکو

ئەبێ خۆی وەک ئەو دڵۆپە ئاوە ببینە کە دەریایەک دروست ئەکات.

سامانی وەستا بەکر
٢٠٢٢-٧-٣٠
سوید-ستۆکهۆڵم

دۆستایەتی ڕاستەقینە کێیە؟...
زانا ڕەزاق

خۆی سەرەتا هەر ناوی ڕاستەقینە بۆ هەموو شتێک واتە ئەو شتە وەک خۆی ، جا دۆستی ڕاستەقینە ئەو کەسەیە مرۆڤ وەک خۆی قبوڵ دەکا لە هەمان کاتدا تۆش وەک خۆی قبوڵی دەکەی .
زۆرێک مرۆقەکانی کۆمەڵگای ئێمە دەڵێن دۆستایەتی وەک خۆی نەماوە چونکە سەردەمەکە گۆڕاوە ، بۆ ئەوەش دەبێ بگەڕێینەوە سەرەتای بۆچی وای لێهات؟

لە بەر ئەوە وای لێهات خۆی سەرەتا دۆستایەتی سەقەت بووە دواتر کە بەرەو ڕووی جیهان و وڵاتان کراینەوە ئەوەش هۆیەکی تر بوو کە وای لێهات

بۆچی؟ یان ڕوونتری بکەینەوە؟
بە ئەمە نموونەیەک یان دوو نموونە دەهێنینەوە

ئەوەیش یەکەمیان: لە بەر ئەوەیە دەڵێن دەست بەدوای بەرژەوەندی تایبەتە ، دووەمیش پێیان وتراوە و چۆتە مێشکیان بۆ خۆیان بژین.

یەکەم کە باسی بەرژەوەندی دەکرێ مانای وانیە ئەوەی داوای هاوکاری کرد ئەوە بەرژەوەندییە چونکە بەرژوەندی و هاوکاری دوو شتی جیاوازن لەهەمان کاتدا بەهەڵە لێی تێگەیشتوون پاشانیش ئێستا زۆر تێکەڵ نین یان هاوتەچووی یەکتر ناکەن ئەمەش هۆیەکی ئەوەیە کە ئەوان بەهەڵە بۆ خۆ ژیان تێگەیشتوون وا دەزانن کە تەنیا بژین و هاتوچۆی کەس نەکەن؟!

2022 7 30